

Orxan Oruc oğlu ŞİRİNZADƏ

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

E-mail: sirinzadeorxan@gmail.com

Nurtac Sübhan qızı KAZIMLI

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

E-mail: knurtac2002@gmail.com

AZƏRBAYCAN-GÜRCÜSTAN ARASINDAKI XARİCİ TİCARƏT DÖVRİYYƏSİNİN VƏZİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Xülasə

Ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi onun iqtisadi vəziyyətinə təsir edən mühüm amil kimi hesab edilir. Ölkələrarası ticarət dövrlərinin araşdırılması istehsal əlaqələrinin qurulması, səmərəliliyin artırılması və riskin azaldılması üçün aktual əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan və Gürcüstan arasında ticarət dövriyyəsi təkcə iqtisadi tərəqqi üçün deyil, həm də geosiyasi sabitlik və iqtisadi münasibətlərin inkişafı üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir. Tarixən Azərbaycan və Gürcüstan arasındakı münasibətlər, xüsusən də Cənubi Qafqaz regionunun iqtisadi mənzərəsi kontekstində ortaq maraqlar və qarşılıqlı asılılıqlar əsasında formalaşmışdır. Bu baxımdan araşdırmanın məqsədi Azərbaycan və Gürcüstan arasında ticarət əlaqələrinin müasir vəziyyətini müəyyən etməkdir. Təhlil zamanı analitik təhlil, statistik korrelyasiya, deduktiv və induktiv metodlarından istifadə edilmişdir. Məqalənin elmi yeniliyi Azərbaycan və Gürcüstan arasında ticarət dövriyyəsinin ÜDM və məşğul əhəlinin sayı arasında əhəmiyyətli əlaqənin təsbit edilməsidir. Bu məqalənin əsas elmi nəticəsi, ticarət dövriyyəsindəki müsbət saldonun müxtəlif makroiqtisadi sahələrə müsbət təsirini nəzərə alaraq, yerli sənayenin inkişafına təkan verilməsini vurğulamaqdır.

Açar sözlər: Azərbaycan, Gürcüstan, xarici ticarət, saziş.

JEL: C82

UOT: 33

DOI: <https://doi.org/10.54414/YHJF1544>

Giriş

Cənubi Qafqaz regionunun mərkəzində Azərbaycan və Gürcüstan iqtisadi qarşılıqlı əlaqələri illər ərzində əsaslı inkişaf yolu keçərək iki etibarlı tərəfdaş kimi özünü doğrultmuşdur. Qonşu ölkələrin regional əməkdaşlıqlarının gücləndirilməsi xüsusilə qarşılıqlı münasibətlər çərçivəsində ticarət və investisiya mühitin inkişafından asılıdır. Bu mühitin yaxşılaşdırılması üçün birgə layihələrin həyata keçirilməsi və görünüşü maraqların əldə edilməsi vacibdir. Bununla yanaşı, birləşərək bir araya etimadın və iqtisadi vəziyyətə dərinləşdirilməsi də mühüm rol oynayır. Müəyyən edilmiş xüsusi nüansların gözlənilməsi, ölkənin iqtisadi artımının sürətlənməsinə və məşğulluq imkanlarının təmin edilməsinə müsbət təsir edə bilər. Ölkələrarası ti-

carət əlaqələrinin araşdırılması ölkənin daxili ticarət siyasətinin optimallaşdırılmasına və eləcə də böhranlı vəziyyətlərin idarə edilməsinə səbəb ola bilər. Bundan əlavə, iqtisadi inkişaf və beynəlxalq bazarlarda daha rəqabətqabiliyyətli olmağı təmin edilə bilər, həmçinin ölkəyə münasibətdə yeni investisiyaların cəlb edilməsinə müsbət təsir göstərə bilər. Bu məqalə Azərbaycan və Gürcüstan arasında ticarət əlaqələrinin hazırkı vəziyyətini təhlil etməyə, eyni zamanda ikitərəfli əlaqələrin genişləndirilməsinin vacibliyini vurğulayır.

Ölkələrarası iqtisadi münasibətlərin komponentləri

Ölkələrarası iqtisadi münasibətlər dedikdə, dövlətlər arasında ticarət, investisiya və maliyyə axınlarının mürəkkəb təsirləri başa düşülür. Bu

münasibətlərin mürəkkəb dinamikası qlobal iqtisadi ekosistemə təsir edən ticarət sazişləri, bir-başa xarici investisiyalar və valyuta mübadiləsi də daxil olmaqla müxtəlif komponentləri əhatə edir.

Adətən kommersiya müqavilələri adlandırılan ticarət müqavilələri iki və ya daha çox dövlət və ya ticarət bloku arasında qurulmuş hüquqi cəhətdən məcburi sənədlərdir. Bu müqavilələr imzalayanlar arasında malların, xidmətlərin və investisiyaların mübadiləsini tənzimləyən qayda və qaydaları müəyyən edir. Bu cür sazişlərin əsas məqsədi ticarət maneələrini yumşaltmaq və ticarətin beynəlxalq sərhədlərdən qeyri-məhdud hərəkətini asanlaşdırmaq, nəticədə cəlb edilmiş qurumlar üçün iqtisadi perspektivləri artırmaqdır [1 s.884-885]. Fikrimcə, ticarət sazişləri ticarət dövriyyəsinin formalaşmasında mühüm rola malikdir. Ticarət dövriyyəsi ölkələrin iqtisadi inkişafına bərabər təkan verən komponent kimi də düşünülə bilər.

Birbaşa Xarici İnvestisiyalar sadə şəkildə desək inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi artım üçün əhəmiyyətli katalizator kimi qəbul edilir. Bu tip investisiya ilk növbədə yeni aktivlərin yaradılmasını və ya mövcud aktivlərin yerli firmalardan xarici müəssisələrə köçürülməsini nəzərdə tutur [2 s.3]. Bu cür investisiyalar adətən davamlı iqtisadi əlaqələr yaratmaq və investora ev sahibi ölkədə biznesin idarə edilməsi, əmlaka sahiblik, istehsal fəaliyyəti və ya digər iqtisadi aktivlərlə məşğul olmaq üçün xüsusi hüquqlar vermək üçün həyata keçirilir. Birbaşa xarici investisiyaların ticarət dövriyyəsinə mühüm təsiri danılmazdır. Ölkələr iqtisadi artım və rəqabətqabiliyyətliliyin yüksəlməsi üçün səylərini artırıdıqca, sözügedən investisiya növü ticarət modellərini formalaşdıran, yerli istehsal imkanlarını artıran və texnoloji transferi təşviq edən əsas amil kimi rola malik olar.

Valyuta mübadiləsi, ölkələrarası iqtisadi münasibətlərin vacib komponentlərindən biridir və beynəlxalq ticarət, investisiya və maliyyə əlaqələrində mühüm rol oynayır. Çün ki, bu iqtisadi resursların effektiv bölüşdürülməsi və maliyyə nəticələrinin optimallaşdırılmasına imkan verir, bu da qlobal iqtisadiyyatın və sabitliyə töhfə verir. Valyuta mübadiləsi beynəlxalq ticarəti, investisiyaları və maliyyə münasibətlərini asanlaşdıran bir mexanizmdir.

Azərbaycan-Gürcüstan arasındakı iqtisadi münasibətlərin tarixi konteksti

Azərbaycan və Gürcüstan arasında diplomatik əlaqələr rəsmi olaraq 1992-ci il noyabrın 18-də hər iki xalq tərəfindən müstəqilliklərini bərpa etdikdən sonra qurulub [3]. Azərbaycan və Gürcüstan arasındakı münasibətlər Sovet İttifaqının ilk dövrlərində hər iki xalqın daha böyük bir geosiyasi qurumun bir hissəsi olduğu zamanlara gedib çıxır. 1990-cı illərin əvvəllərində müstəqillik əldə etdikdən sonra hər iki ölkə çoxsaylı problemlərlə, o cümlədən siyasi qeyri-sabitlik, iqtisadi transformasiya və öz şəxsiyyətlərini yenidən müəyyənləşdirmək zərurəti ilə üzləşdi. Gürcüstan və Azərbaycan arasında diplomatik nümayəndəliklərin yaradılması 1995-ci ilin fevralında Gürcüstanın Bakıda səfirliyinin açılması ilə, ardınca isə 1996-cı ilin martında Tbilisidə Azərbaycan səfirliyinin açılışı ilə başlanmışdır [4 s.70]. Bununla belə, iqtisadi əməkdaşlığa can atmaq enerji marşrutlarının təmin edilməsi, ticarət əlaqələrinin gücləndirilməsi və regional sabitliyin gücləndirilməsi zərurətindən irəli gələn hər iki xalq üçün həyati bir strategiya kimi ortaya çıxdı. Bu çərçivədə, regional təşkilatların yaradılması və ictimai münasibətlərin inkişafı, eyni zamanda müstəqil iqtisadi siyasətlərin inkişafı, eyni zamanda uzunmüddətli inkişafı təmin etmək üçün vacib addımlar hesab edilir. Bu kontekstdə regional təşkilatların formalaşması əməkdaşlığın institusionalaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Bu təşkilatlar dialoq və əməkdaşlıq platforması kimi xidmət edir, ölkələrə öz iqtisadi siyasətlərini əlaqələndirməyə, ortaq problemləri həll etməyə və kollektiv resurslardan istifadə etməyə imkan verir.

Azərbaycan-Gürcüstan arasındakı iqtisadi münasibətlərin dinamikası

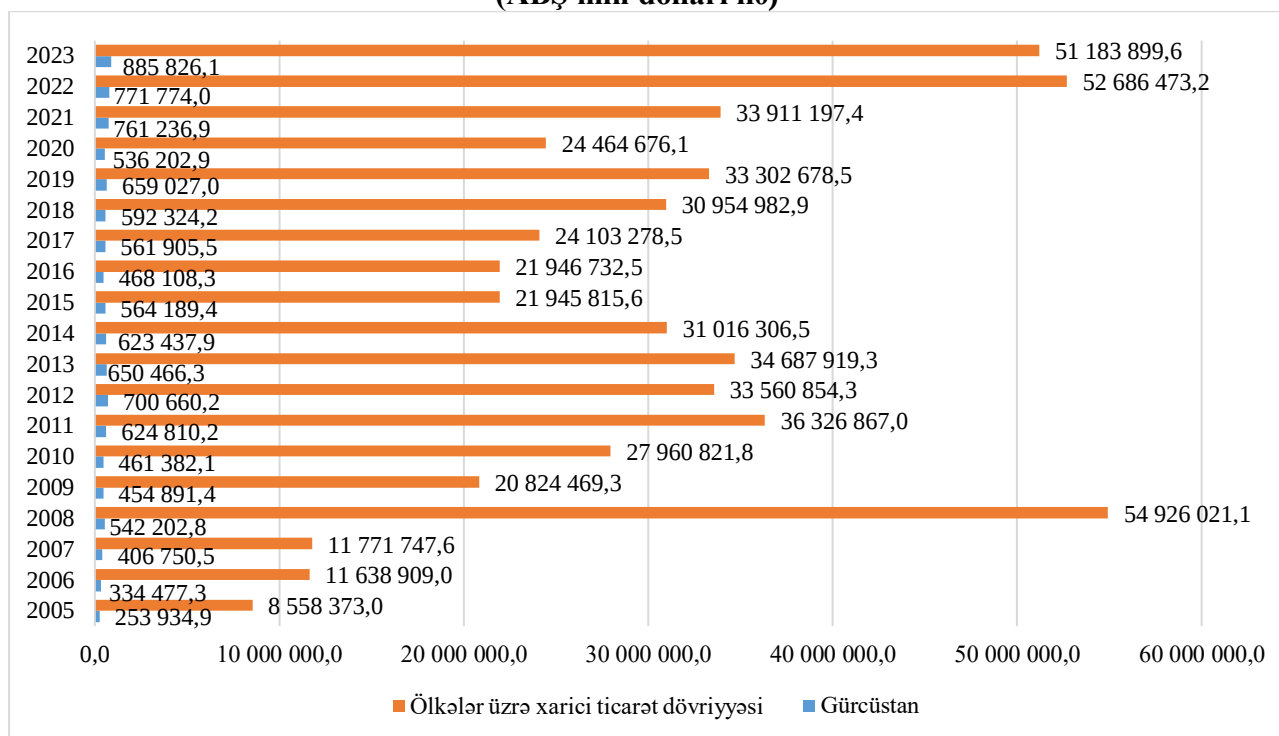
Gürcüstan və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlığın çoxillik tarixi keçmişi var; lakin Sovet İttifaqının dağılmasından sonra bu münasibətlər yeni inkişaf mərhələsinə keçdi. Gürcüstanla Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlər rəsmi olaraq 1992-ci il noyabrın 18-də qurulub. Həmin vaxtdan hər iki dövlət bir-birini strateji tərəfdaş və müttəfiq kimi tanıyır [5 s.183].

Azərbaycan və Gürcüstan arasında ticarət davamlı hər iki ölkənin iqtisadi vəziyyəti üçün faydalıdır. Bu əməkdaşlığı genişləndirmək üçün bir sıra ticarət sazişləri və iqtisadi tərəfdaşlıqlar yaradılmışdır. Qeyd edək ki, 1996-cı il 8 mart tarixində imzalanmış Azərbaycan-Gürcüstan Sərbəst Ticarət haqqında Sazişi genişlənmiş iqtisadi qarşılıqlı fəaliyyət üçün zəmin yaradıb [10]. Bu illər ərzində hər iki ölkə əməkdaşlığı enerji, nəqliyyat, kənd təsərrüfatı və turizm də daxil olmaqla müxtəlif sektorlarda genişləndirib. Azərbaycan-Gürcüstan İşgüzar Şurasının yaradılması bu əlaqələri daha da gücləndirib, investisiyaların və birgə müəssisələrin inkişafına təkan verib.

Xarici ticarət fəaliyyəti ölkələr arasında baş verən idxal və ixrac əməliyyatlarını əhatə edir [6

s.10]. Xarici ticarət dövriyyəsi digər ölkələrlə ticarət edilən mal və xidmətlərin ümumi dəyərini əks etdirən göstəricidir. Xarici ticarət dövriyyəsi dedikdə, bir ölkənin xaricə ixrac etdiyi məhsul və xidmətlərin dəyəri ilə yanaşı, eyni zamanda xaricdən istifadə edilən məhsul və eyni xidmətlərin dəyəri də əldə edilir. Bu göstəricilər, qlobal iqtisadiyyatda necə əldə etmək, mübadilə balansını və ticarət siyasətinin effektivliyini artırmaq üçün kömək edir. O, həm ixracı – xaricə satılan məhsul və xidmətlərin dəyərini – həm də idxalı – xarici bazarlardan alınmış mal və xidmətlərin dəyərini əhatə edir. Bu göstəricilər ölkənin ticarət siyasətinin formalaşmasında və qlobal iqtisadiyyatda onun tədiyyə balansına təsirində mühüm rol oynayır.

Cədvəl 1. Azərbaycanın cəmi ölkələrlə və Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi. (ABŞ min dolları ilə)

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin internet saytı [11]

Xarici ticarət dövriyyəsinin əhəmiyyəti onun ölkənin iqtisadi gücü və rəqabətqabiliyyətliliyi haqqında məlumat vermək qabiliyyətindədir. Güclü ticarət dövriyyəsi çox vaxt beynəlxalq tələbatə cavab verən mal və xidmətlər istehsal etməyə qadir olan canlı iqtisadiyyatı göstərir. Əksinə, ticarət dövriyyəsinin azalması istehsal potensialının azalması, qlobal tələbatın azalması və ya ixrac potensialına mane olan struktur

səmərəsizliyi kimi iqtisadi problemlərə işarə edə bilər. Azərbaycanın bütün ölkələrlə, o cümlədən Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi aşağıdakı cədvəl 1-də göstərilmişdir.

İki dövlət arasında iqtisadi əməkdaşlığın inkişafı üçün əsas şərtlər bir sıra amillərə görə əlverişlidir. Birincisi, hər iki xalq iqtisadi inkişaf səviyyəsi və bazar yetkinliyi ilə müqayisə olunan kiçik postsovet respublikalarıdır. Onlar

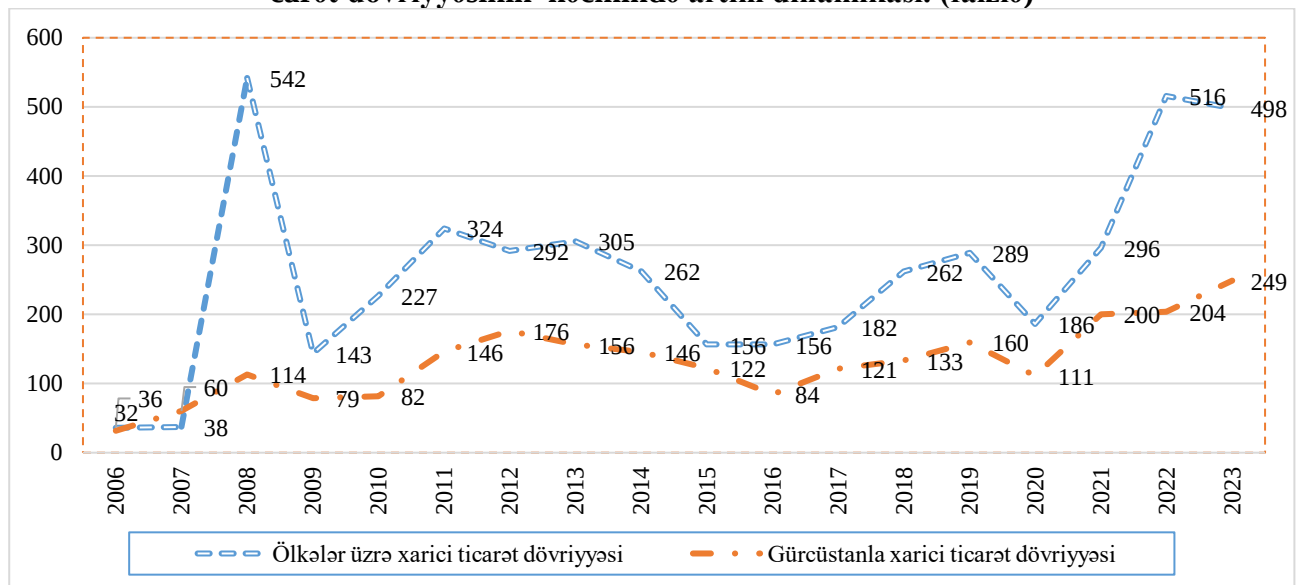
ümumi sərhədi bölüşürlər və tarixən qurulmuş iqtisadi əlaqələrə malikdirlər. Bundan əlavə, onların geosiyasi və iqtisadi maraqları üst-üstə düşür və onlar oxşar iqtisadi, siyasi və sosial problemlərlə qarşılaşırlar. Hər iki ölkə TRASEKA kimi mühüm regional təşəbbüslərin və Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Supsa, Bakı-Tbilisi-Ərzurum və Bakı-Tbilisi-Qars boru kəmərləri daxil olmaqla iri layihələrin, eləcə də Çinin “İpək Yolu” logistik layihənin iştirakçısıdır [7 s.19].

Azərbaycanın 2005-2023-cü illər ərzində xarici ölkələrlə və Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinin həcmində aşağıdakı cədvəldə nəzər salmaq.

Cədvəldən göründüyü kimi, 2023-ci ildə Azərbaycan və Gürcüstan arasında ticarət əlaqələri görünməmiş yüksək həddinə çatmışdır. Bu həmin il üçün ölkənin ümumi ticarət dövriyyəsinin 1,7 faizini təşkil etmişdir. 2007-ci ildə Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinin xüsusi çəkisi 3,4 faizlə pik həddinə çatmışdır ki, bunu ölkənin xarici ticarət dinamikasında pay nisbəti göstərir. Bu nisbətə aşağı göstəricisi 2008-ci ildə 0,9 faiz səviyyəsində qeydə alınıb.

Azərbaycanın xarici ölkələrlə və Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin həcmində artım dinamikasının təhlili müqayisəli baza dövrü 2005-ci il götürülməklə göstəricilər aşağıdakı qrafik 1-də verilmişdir.

Qrafik 1. 2005-ci illə müqayisədə Azərbaycanın xarici ölkələrlə və Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin həcmində artım dinamikası. (faizlə)

Mənbə: Cədvəl 1-in məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Xarici ticarət dövriyyəsindəki dalğalanmalarına səbəb geosiyasi vəziyyət, ticarət sazişləri və tariflərlə bağlı siyasətlər, istehlakçı tələbi, texnoloji irəliləyişlər, qlobal böhranlar, o cümlədən pandemiyalar və maliyyə tənəzzüllərini göstərmək olar. Bütövlükdə sənayeləşmə prosesləri, xarici sərmayələrin axını və inkişaf edən istehlak bazarının yaranması xarici ticarətin həcmində genişlənməsinə zəmin yaradır.

Azərbaycanın xarici ölkələrlə və Gürcüstanla ticarət dövriyyəsi üzrə artım dinamikalarında eyni istiqamətlik müşahidə olunması ticarət

sahəsindəki tendensiyaaların davamını və iqtisadiyyatın daha da inkişafını göstərir. Həmçinin cədvəldə müşahidə olunan vəziyyət ticarət dövriyyəsinə xas olan homojenliyin olmaması qənaətinə gəlməyə əsas verir. Bu, əlavə istehsalın artması və xarici bazarların güclənməsi ilə bağlı siqnalları da əks etdirir. Bu səbəbdən, bu inkişaf ticarət mühitində nəzarəti artıraraq, yerlilərin beynəlxalq bazarlara əlavəsini asanlaşdırır.

İstehlak Qiymətləri İndeksi, iqtisadi proseslərin tənzimlənməsində mühüm rola malik olmaqla, istehlakçılar tərəfindən mal və

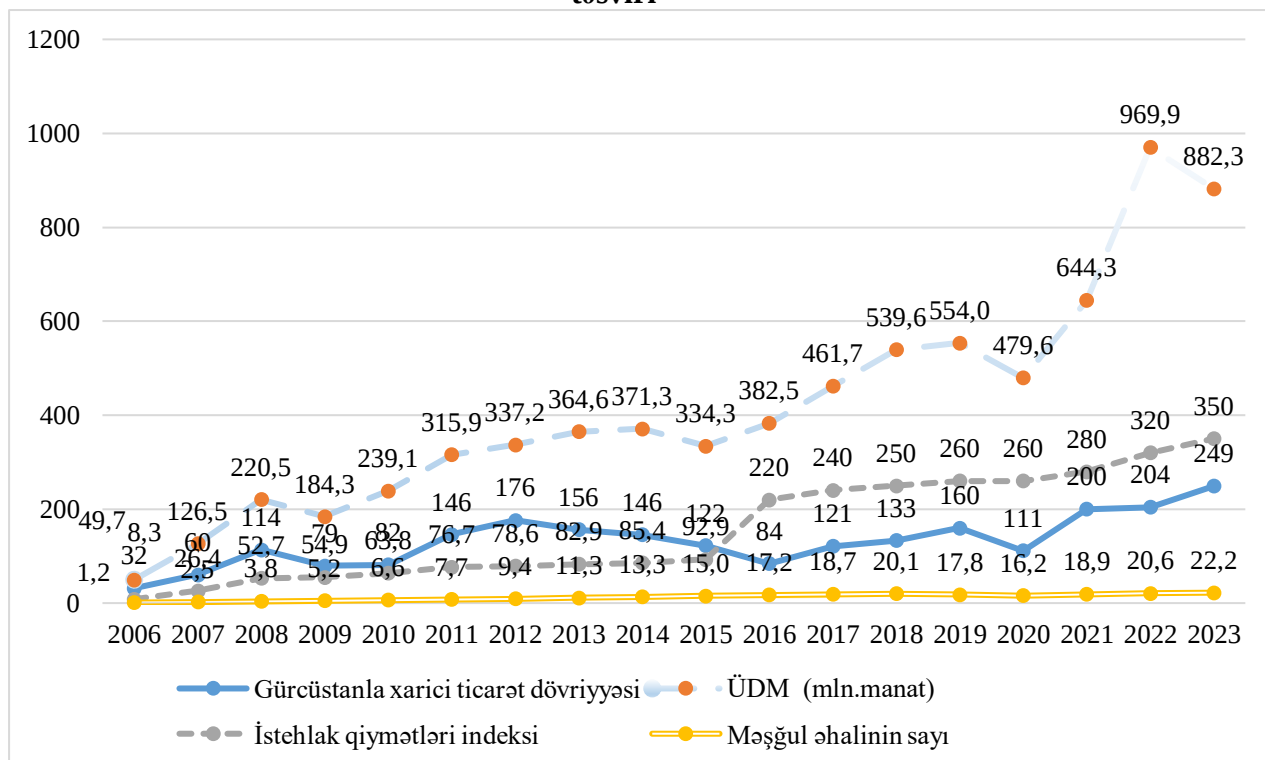
xidmətlər səbətinə görə ödənilən qiymətlərin zamanla orta dəyişməsinə ölçən mühüm iqtisadi göstəricidir. Bu səbəət qida, mənzil, geyim, nəqliyyat, səhiyyə və təhsil də daxil olmaqla geniş kateqoriyaları əhatə edir. İstehlak qiymət indeksinin xarici ticarət dövriyyəsinə təsir edən amillər sırasındadır. Belə ki, bu indeks göstəricisi çox olduqda, istehsal qabiliyyəti yüksəlir və ticarət dövriyyəsinin həcmi də artır, ancaq bu göstərici yüksək olduqda əldə edilən mallara tələb aşağı düşür, eləcə də istehsal üçün xammal artan xərclər səbəbilə ticarət əlaqələrinə mənfi təsir edir. Bundan əlavə, yüksək indeks göstəricisi bazarda innovasiya və rəqabəti stimullaşdırır, istehlakçıların ehtiyaclarını daha effektiv şəkildə qarşılayan yeni məhsul və xidmətlərin inkişafına səbəb ola bilər.

Xarici ticarət dövriyyəsi ilə Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM) arasındakı əlaqə, xüsusən qloballaşan dünya kontekstində milli iqtisadiyyatların mühüm aspektini təşkil edir.

Xarici ticarət dövriyyəsinin məşğul əhəlinin sayı arasında əlaqə sosisl-iqtisadi məsələ kimi prioritet əhəmiyyət kəsb edir. Ticarət dövriyyəsinə artımın əhəlinin sayına təsiri, iqtisadi inkişafın dayanıqlılığını təmin etmək və sosial rifahı artırmaq üçün əsas rol oynayır.

Qrafik 2-də baza dövrü 2005-ci ilə müqayisədə Azərbaycanın Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsi həcmi, həmçinin iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üzrə göstəricilərinin artım dinamikası təqdim edilmişdir.

Qrafik 2. 2005-ci il ilə müqayisədə ticarət dövriyyəsinin göstəricilərin artım dinamikasının təsviri

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi [11] və Mərkəzi Bankın [12] statistik məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Qrafik 2 göstərir ki, istehlak qiymətləri indeksinin trayektoriyası xarici ticarət dövriyyəsi ilə kəsişir. Bu vəziyyəti nisbətən zəif qarşılıqlı əlaqə səviyyəsi ilə xarakterizə etmək olar.

ÜDM-un həcmindəki dəyişiklik ilə xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi arasında qarşılıqlı asılılığın olmamasının səbəbi, iqtisadiyyatın müxtəlif sektorlarda inkişafının fərqli dinamikalarla irəliləməsi və yerli istehsalın xarici ticarəti olan təsirinin zamanla dəyişməsi ilə bağlıdır. Bu,

eyni zamanda, iqtisadi və ixrac strukturlarının da dəyişməsi və qlobal bazarın yerli şəraitinin istehsalın təsirinə təsir ilə əlaqədar ola bilər.

Azərbaycanın Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsi (GXTD), ÜDM, məşğul əhalinin sayı (MƏ), və istehlak qiymət indeksi (İQİ) göstəriciləri arasında əlaqəni müəyyən etmək üçün statistik korrelyasiya təhlilini araşdıraq. Korrelyasiya

siya latın “correlation” sözündən yaranıb, qarşılıqlı asılılıq və ya əlaqəni bildirir [8,s.8]. Korrelyasiya dəyişənlər arasında sisteməlik əlaqələrə aiddir. Bu əlaqələr müsbət və ya mənfi olaraq təsnif edilə bilər. Müsbət korrelyasiya o zaman baş verir ki, bir dəyişənin artımı digər dəyişənin artıma uyğun gəlir [9,s.71]. Dəyişənlərin göstəricilərindən əldə edilən korrelyasiya əmsalı aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur.

Cədvəl 2. Statistik göstəricilər əsasında hesablanmış korrelyasiya əmsalı

	GXTD	ÜDM	MƏ	İQİ
GXTD	1			
ÜDM	0,868664	1		
MƏ	0,748567	0,895446	1	
İQİ	-0,19753	-0,0662	-0,20167	1

Mənbə: Məlumatlar exell proqram paketindən istifadə edilməklə müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin ÜDM ilə əlaqəsinin mövcud olduğu aralarındakı korrelyasiya əmsalının yaxşı olduğundan göstərmək olar. Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi ilə Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM)) arasında müşahidə olunan əhəmiyyətli korrelyasiya əmsalı onu deməyə əsas verir ki, bir dəyişənin artımı digərində müvafiq artımla əlaqələndirilir. Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi ilə istehlak qiymət indeksi arasındakı sıfırdan kiçik olan korrelyasiya əmsalı sözügedən dəyişənlər arasında tərs əlaqənin mövcud olduğunu bildirir. Bu o deməkdir ki, istehlak qiymət indeksi artıqda Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsi nisbətən azalır. Beləliklə, bu vəziyyət istehlakçıların alıcılıq qabiliyyətinin xarici ticarətə mənfi təsir göstərdiyini qeyd etməyə əsas verir.

Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi ilə məşğul əhalinin sayı arasında düz mütənəsiblik müşahidə edilir. Gürcüstanla xarici ticarət dövriyyəsi ölkələr arasında mübadilə edilən mal və xidmətlərin ümumi dəyərini əhatə edir. Ticarət həcmi artdıqda, bu, çox vaxt məhsullara tələbatın artmasına səbəb olur ki, daha yüksək istehsal səviyyəsini tələb edir. Artan istehsal adətən iş yerlərinin yaradılması ilə nəticələnir, çünki artan tələbatı ödəmək üçün daha çox işçi lazımdır.

Nəticə

Sürətli qloballaşma ilə xarakterizə olunan bir dövrdə qlobal bazarların dinamikası Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinin həcminə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Bu təsir, daha çox texnologiyanın inkişafı ilə sıx bağlıdır. Azərbaycanın xarici ölkələrlə, o cümlədən Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinin dinamikasının müsbət saldo olması yerli istehsalın inkişafına kömək edə bilər. Bu vəziyyət maliyyə sabitliyini gücləndirir və xarici investisiyaların cəlb edilməsi üçün potensial imkan yaradır. Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinin həcmi ilə İstehlak Qiymətləri İndeksi arasında korrelyasiyanın olmaması bazar dinamikasının mürəkkəb xarakterini vurğulayır. Ticarət dövriyyəsi əsasən sənaye və kənd təsərrüfatı sektorlarını əhatə etsə də, İstehlak Qiymətləri İndeksi (İQİ) istehlak malları və xidmətlərin daha geniş spektrini əks etdirir. Bu baxımdan, bu iki göstərici arasında birbaşa əlaqənin olması mütləq deyil. Araşdırma zamanı müəyyən olmuşdur ki, Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinin həcmi artırılması ÜDM və məşğulluq səviyyəsinə müsbət təsir edir. Belə ki, ticarət əlaqələrinin genişlənməsi yerli sənayenin inkişafına və yeni müəssisələrin yaranmasına şərait yaradır. Yeni müəssisələr daha çox işçi qüvvəsinə ehtiyac duyur, bu da yeni iş yerlərinin yaranmasına səbəb olur. Təhlilin nəticəsinə

görə, Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinin həcmindəki dəyişiklik ÜDM-in həcmində dəyişməsi ilə korrelyasiya nümayiş etdirir. Bu onu göstərir ki, ixracın idxalı üstələməsi müsbət ticarət balansına səbəb olur ki, bu da ÜDM artımını artırır. Nəticə etibarlı ilə Gürcüstanla ticarət dövriyyəsi ölkəyə əlavə valyuta axını gəlir, işsizlik səviyyəsi aşağı azalmasına gətirib çıxarır.

ƏDƏBİYYAT SIYAHISI:

1. Kayani F. "China's mushrooming free trade agreements: New Zealand and China's upgraded free trade agreement." *WSEAS Transactions on Business and Economics* 18 (2021): 884-893. DOI: 10.37394/23207.2021.18.84
2. Mwilima, Ntwala. Foreign direct investment. Labour Resource and Research Institute, 2003. p.1-17
3. Arıxov C., Azərbaycan-Gürcüstan: dostluq münasibətlərinin inkişaf dinamikası. Azərb. dilində. Qanun nəşriyyat evi, Bakı-2008. 128 səh.
4. Zülfüqarlı M., Əsədova M, Region tarixi. Dərs vəsaiti. "Mekan serves NN" MMC. Bakı 2017, 93 səh.
5. Корганашвили Л., Мамедова Н. Стратегическое партнерство Грузии и

Республики Азербайджан как возможность их устойчивого развития. *Baku Engineering University, International Scientific and Practical Conference "The sustainable development of economy and administration: problems and perspectives."* – 2018, с.183-186

6. Мəһərrəmov A., Aslanov H. Xarici iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsi. Zərdabi LTD, Bakı 2008. 400 səh.

7. Маммадова, Н. К. "Азербайджано-Грузинское экономическое сотрудничество." *The Scientific Heritage* 63-3 (2021). с. 18-22.

8. Həsənlı Y., Ekonometrikaya giriş. Dərslik. Bakı 2008, 237 səh.

9. Баврина, А. П., and И. Б. Борисов. "Современные правила применения корреляционного анализа." *Медицинский альманах* 3 (68) (2021): с.70-79.

10. Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsinin saytı, <https://customs.gov.az/az/sahibkarlar-ucun/serbestticaret>

11. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı, <https://www.stat.gov.az/source/trade/>

12. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi bankının saytı, <https://cbar.az/page-41/macroeconomic-indicators>

Nurtac Sübhan qızı KAZIMLI

Азербайджанский государственный экономический университет (UNEC)

E-mail: knurtac2002@gmail.com

ОЦЕНКА СИТУАЦИИ ВНЕШНЕТОРГОВОГО ОБОРОТА МЕЖДУ АЗЕРБАЙДЖАНОМ И ГРУЗИЕЙ

Резюме: Внешнеторговый оборот страны рассматривается как важный фактор, влияющий на ее экономическое положение. Изучение межстрановых торговых циклов имеет актуальное значение для установления производственных связей, повышения эффективности и снижения рисков. Торговый оборот между Азербайджаном и Грузией важен не только для экономического прогресса, но и для геополитической стабильности и развития экономических отношений. С давних времен отношения между Азербайджаном и Грузией формировались на основе общих интересов и взаимозависимости, особенно в контексте экономического ландшафта региона Южного Кавказа. В связи с этим целью исследования является определение современного состояния торговых отношений между Азербайджаном и Грузией. В ходе анализа использовались аналитический анализ, статистическая корреляция, дедуктивный и индуктивный методы. Научная новизна статьи заключается в выявлении значимой связи между ВВП торгового оборота между Азербайджаном и Грузией и численностью занятого населения. Основным научным результатом данной статьи является

акцент на содействии развитию местной промышленности с учетом положительного влияния положительного сальдо в торговом цикле на различные макроэкономические сферы.

Ключевые слова: Азербайджан, Грузия, внешняя торговля, соглашение.

Nurtac Sübhan qızı KAZIMLI
Azerbaijan State University of Economics (UNEC)
E-mail: knurtac2002@gmail.com

ASSESSMENT OF THE SITUATION OF FOREIGN TRADE CIRCULATION BETWEEN AZERBAIJAN-GEORGIA

Abstract: The foreign trade turnover of the country is considered as an important factor affecting its economic situation. Examining cross-country trade cycles is of actual importance for establishing production linkages, increasing efficiency and reducing risk. Trade turnover between Azerbaijan and Georgia is important not only for economic progress, but also for geopolitical stability and development of economic relations. From earlier times, the relations between Azerbaijan and Georgia were formed on the basis of common interests and mutual dependencies, especially in the context of the economic landscape of the South Caucasus region. In this regard, the aim of the study is to determine the current state of trade relations between Azerbaijan and Georgia. Analytical analysis, statistical correlation, deductive and inductive methods were used during the analysis. The scientific novelty of the article is the identification of a significant relationship between the GDP of the trade turnover between Azerbaijan and Georgia and the number of the employed population. The main scientific result of this article is to emphasize the promotion of the development of local industry, taking into account the positive impact of the positive balance in the trade cycle on various macroeconomic areas.

Keywords: Azerbaijan, Georgia, foreign trade, agreement.